

KO TE

KAHITI O NIU TIRENI.

HE MEA TA I RUNGA I TE MANA O TE KAWANATANGA.

PONEKE, TAITE, AKUHATA 5, 1915.

Whakatau i tetahi Maori hei Pakeha.

LIVERPOOL, Kawana.
OTA KAUNIHERA.

I te Whare o te Kawana, i Poneke, i tenei te rua o nga ra o Akuhata, 1915.

Tu ana i reira :

KO HIS EXCELLENCY TE KAWANA I ROTO I TONA KAUNIHERA.

NOTEMEA kua meinga hei Ture e tekiona tekau ma whitu o te Ture Whakatikatika i te Ture Whenua Maori, 1912, ka ahei te Kawana i runga i te Ota Kaunihera, i runga i te kupu tohutohu a te Kooti Whenua Maori, ki te whakatau i tetahi Maori hei Pakeha.

A notemea he Maori a Tutehoro Paki Bishop, o Rahotu, i runga i te tikanga o te Ture Whenua Maori, 1909, a kua tono

ia i runga i nga tikanga kua whakatakotoria kia whakaputaina tetahi kupu tohutohu e te Kooti kia whakataua ia hei Pakeha: A notemea kua ata uiuia e taua Kooti taua tono a kua puta tana kupu tohutohu kia whakaputaina he Ota Kaunihera hei whakatau i taua Tutehoro Paki Bishop hei Pakeha.

A notemea o tika ana kia whakaputaina taua whakatau. Na reira, ko His Excellency te Kawana o te Tominiona o Nui Tireni i runga i te whakahaerenga me te whakatutukitanga o nga kaha me nga mana kua whakawhiwhia ki a ia e tekiona tekau ma whitu o te Ture Whenua Maori, 1912, a i runga hoki i te tohutohu me te whakaae a te Kaunihera Whiriwhiri o taua tominiona, tenei ka whakatau i taua Tutehoro Paki Bishop hei Pakeha.

J. F. ANDREWS,
Karaka o te Kaunihera Whiriwhiri.

PANUITANGA KOOTI WHENUA MAORI.

APERATA KOOTI WHENUA MAORI KI AKARANA A TE 12 O NGA RA O AKUHATA, 1915.

Tari Kooti Whenua Maori o Waikato-Maniapoto, Akarana, 4 Akuhata, 1915.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ka tu te Aperata Kooti Whenua Maori ki Akarana a te 12 o nga ra o Akuhata, 1915, ki te whakawa ki te uiui i te take e mau i te Kupu Apiti kua tuhia ki raro iho nei, e pa ana ki tetahi tono kua tae mai ki te Kai-rehita, me era atu take ano hoki e whakatakotoria tikatia mai ana ki te aroaro o taua Kooti.

[Akarana, 1915-6.]

TE AARA,
Kai-rehita.

KUPU APITI.

TONO I RARO I TEKIONA 208 O TE TURE WHENUA MAORI, 1909, KIA MEINGA TE WHENUA MAORI HEI WHENUA PAKEHA.

Nama.	Kai-tono.	Te Ingoa o te Whenua.
1	Mariana Manahi (R. H. Robertshawe)	Tamaki 2a Nama 3.

KOOTI WHENUA MAORI KI NIU PAREMATA A TE 12 O NGA RA O AKUHATA, 1915.

Tari Kooti Whenua Maori, Whanganui, 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ka noho te Kooti Whenua Maori ki Niu Paremata a te 12 o nga ra o Akuhata, 1915, ki te whakawa ki te uiui hoki i nga tikanga o te tono e mau i te Kupu Apiti i raro iho nei. Ki te kore te Kooti e tu a taua ra ka tu a muri tata atu ina watea i etahi atu o ona raruraru.

[Whanganui, P. 78.]

TE MAKE,
Kai-rehita.

KUPU APITI.

TONO WHAKAMANA WIRA.

Nama.	Kai-tono.	Te Ingoa o te Tangata kua mate.
37	..	Karira Heta.

KOOTI WHENUA MAORI KI PONEKE A TE 17 O NGA RA O AKUHATA, 1915.

Tari Kooti Whenua Maori o te Ikaroa, Poneke.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai ka tu te Kooti Whenua Maori ki Poneke a te 17 o nga ra o Akuhata, 1915, ki te whakawa ki te uiui hoki i nga tikanga o nga tono e mau i te Kupu Apiti i raro iho nei. Ki te kore te Kooti e tu a taua ra ka tu a muri tata atu ina watea i etahi atu o ona raruraru.

I tubia i tenei te 4 o nga ra o Akuhata, 1915.
[Poneke, 1915-21.]NA. TOITENEPEKA,
Kai-rehita.

KUPU APITI.

TONO I RARO I TEKIONA 91 O TE TURE MO NGA MAHI MA TE KATOA, 1908.

Nama.	Kai-tono.	Te Ingoa o te Whenua.	Te Ahua o te Tono.
131	Hekeretari mo nga Mahi mo te Katoa	Tetahi wahi o Lower Aorangi 3d Nama 1	E tono ana ki te Kooti kia whakataua te nui o te moni kapeneheihana e tika ana mo te tangohanga i te whenua hei rori.
132	Hekeretari mo nga Mahi mo te Katoa	Tetahi wahi o Lower Aorangi 3d 1B Nama 2 me 3	E tono ana ki te Kooti kia whakataua te nui o te moni kapeneheihana e tika ana mo te tangohanga i te whenua hei rori.
133	Hekeretari mo nga Mahi mo te Katoa	Tetahi wahi o Lower Aorangi 3d 1c	E tono ana ki te Kooti kia whakataua te nui o te moni kapeneheihana e tika ana mo te tangohanga i ta whenua hei rori.

Whakaaturanga kua tangohia tetahi Tamaiti hei Tamaiti Whangai.

Tari Kooti Whenua Maori,
Kihipane, 28 Hurae, 1915.

HE panuitanga tenei kia mohiotia ai kua mahia he ota mo te tangohanga o te tamaiti whangai e whakahuatia ana i te Kupu Apiti e mau ake nei, i raro i nga tikanga o te Ture Whenua Maori, 1909.

H. KAA,
Kai-rehita.

KUPU APITI.

Nga Ingoa o nga Matua Whangai.	Te Ingoa o te Tamaiti Whangai.
Ahipene te Hikanga me te Mamae te Hikanga	Ahipene Hura he tamaiti na Hoki Hura raua ko Mere Hura.

WHAKAHAERE WHENUA MAORI.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga tangata no ratou a Ohura (South) Tonga D Nama 5f i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Ohura (South) Tonga D Nama 5f, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki Taumarunui a te Paraire, te 27 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 12 o nga haora i te awatea, hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei:—

“Ko taua whenua me hoko ki a Charles Albert Stevens mo te utu e £5 i te eka.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga Tangata no ratou a Mangatipona Hauauru F i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Mangatipona Hauauru F, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o Te Ture Whenua Maori, 1909, ki Kauangaroa a te Turei, te 24 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 2 o nga haora i te ahiahi, hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei:—

“Ko taua whenua me hoko ki a Ada Beatrice Moffett, o Whanganui, mo te utu e rite ana ki te wariu a Kawana-tanga i naianei.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga Tangata no ratou a Ohura (South) Tonga D Nama 5d 3 i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Ohura (South) Tonga D Nama 5d 3, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki Taumarunui a te Paraire, te 27 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 3 o nga haora i te ahiahi, hei whiriwhiri i nga motini e whai ake nei:—

“1. Ko taua whenua me hoko ki a Charles Albert Stevens mo te utu e £7 i te eka.

“2. Ko taua whenua me riihi ki a Edward A. Watkins mo nga tau e 42 mo nga moni reti 1s. 6d. i te eka i nga tau tuatahi e 21, a i nga tau whakamutunga e 21 me rite te utu ki te 5 paiheneti o te wariu whakapaingakore a te Kawanatanga, me utu hoki e te kai tango riihi te moni e £7 i te eka i te tau tuatahi mo nga rakau e tika aua hei tapahi ma te mira.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga Tangata no ratou a Maraetaha 4b Nama 3 i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Maraetaha 4b Nama 3, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki Whanganui a te Wenerei, te 25 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 12 o nga haora i te awatea, hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei:—

“Ko taua whenua me hoko ki a Richard Baddeley, o Kakatahi, mo nga moni e £936.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga Tangata no ratou a Wharepu Nama 3 i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Wharepu Nama 3, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki Whanganui a te Wenerei, te 25 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 3.30 o nga haora i te ahiahi, hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei:—

“Ko taua whenua me riihi ki a Alexander Patrick O’Neil, o Raetihi, mo nga tau e 21 mo nga moni reti £14 14s. 6d. i te tau, a me riihi atu ano mo tetahi atu 21 tau mo nga moni reti e rite ana ki te 5 paiheneti o te wariu whakapaingakore a te Kawanatanga.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga Tangata no ratou a Ohura (South) Tonga D Nama 3b i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Ohura (South) Tonga D Nama 3b, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki Taumarunui a te Paraire, te 27 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 2 o nga haora i te awatea, hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei:—

“Ko nga rakau o runga i taua whenua, haunga nga rakau o te wahi kua hokona ki a Watkins Bros., me hoko ki a Charles Albert Stevens mo te £9 i te eka.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga Tangata no ratou a Matataranui i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Matataranui, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki Whanganui a te Wenerei, te 25 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 2 o nga haora i te awatea, hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei:—

“Ko taua whenua me riihi ki a George Armitage Robinson, o Hastings, kamura, mo nga tau e toru tekau mo te moni reti e 7s. 6d. i te eka i te tau mo nga tau e iwa tuatahi e 8s. i te eka i nga tau tekau o muri atu; 8s. 6d. mo te eka i nga tau tekau ma tahi whakamutunga. Ko nga moni me utu i mua o ia ono marama.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga ka tu he Huinga o nga Tangata no ratou a Te Tuhi 4c 1a i raro i Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909.

REKUREIHANA NAMA 48.

TENEI te Poari Whenua Maori o te Takiwa Whenua Maori o Aotea ka whakaatu ka tu he huinga o nga tangata no ratou a Te Tuhi 4c 1a, i runga i te whakahaerenga o Wahi XVIII o te Ture Whenua Maori, 1909, ki Whanganui a te Wenerei, te 25 o nga ra o Akuhata, 1915, a te 3 o nga haora i te ahiahi, hei whiriwhiri i te motini e whai ake nei:—

“Ko taua whenua 305 eka 2 ruri 4 paati (ina oti te wehe nga eka mo te Tinere 160 eka 1 ruri) me riihi ki a Hinana Tutana raua ke Tarete Kiriona, kia rite tonu te raua whai take, mo nga tau e 21 mo nga moni reti e rite ana ki te 5 paiheneti o te wariu a te Kawanatanga.”

I tubia ki Whanganui i tenei te 3 o nga ra o Akuhata, 1915.

TIAKI (J. B. JACK),
Perehitini.

Whakaaturanga i nga Tikanga e uru ai te Maori hei Hoia.

WHAKAMARAMA KI NGA MAORI E HIAHIA ANA KIA URU HEI HOIA

(1.) Te Ritenga o te Whakauru.

ME tonono ki te Recruiting Officer, a mana e tuhituhi nga kupu mo roto i te Kaari Rehitatanga e tuku atu ki te Tari mo te Whawhai. Kia tae atu te kupu a te Tari kia haere te tangata e whakauru ana i a ia kia tirohia e te takuta, hei reira ra ano ia whakarere ai i tana mahi i whiwhi oranga ai ia mona.

(2.) Tirohanga e te Takuta.

A tona wa ka tae atu he kaari ki te tangata e whakauru ana hei hoia hei whakaatu ki a ia i te taima me te kainga e tirohia ai ia e te takuta. Ki te paahitia ia ka tukuna atu ia i reira tonu ki te puni hoia (camp).

(3.) Ki te Hikitia te Kainga Noho.

Ki te haere te tangata e whakauru ana hei hoia ki tetahi atu kainga noho ai, me whakaatu mai e ia ki te Tari te ingoa o te kainga. Ki te haere ia ki tetahi atu takiwa me rehitatia ki taua takiwa.

(4.) Nga Tikanga o te Whakauru.

Ki te uru te tangata ka mau tonu ia hei hoia a mutu noa te whawhai a tae noa ki te wa e hoki mai ai ki Niu Tireni tiaatingia ai.

(5.) Te Oati ki te Kingi.

Ko ia hoia me oati i te Oati Piri Pono ki te Kingi, a me haina rawa i te pukapuka pera kua oti te whakarite.

(6.) Etahi Tikanga.

Ko te pakeke o te tangata hei te rua tekau tau tae atu ki te wha tekau tau.

Ko te teitei o te tangata kua e poto iho i te 5 putu 4 inihi. Ko te taumaha kua e nuku atu i te tekau ma toru toono. Me tangata totika mo te whawhai.

(7.) Tirohanga e te Takuta.

Ko te titiro a te takuta he kowhiti i nga tangata maia, tangata ora, e rite ana mo te whawhai, ara i nga mea kaore he mate o te tinana, o nga karu, o nga taringa; kaore he whaturama, kaore he hukiki, a e ora ana nga niho hei ngau-ngau i ana kai.

(8.) *Nga Pu me nga Kakahu.*

Ma te Kawanatanga o Niu Tireni e whakarite, kaore he utu

(9.) *Ko te Utu mo te Hoia.*

Ko te utu mo nga hoia e uru ana ki te *Expeditionary Force* i te marama tuatahi i te puni (*camp*) ko te utu ano e utua nei ki nga hoia o te *Territorial Force*, ara kia 4s. i te ra mo te paraiwete. Ko tenei moni ka whakaputaina ki ia hoia i ia tekau ra i ia tekau ma rima ra ranei.

Ka pau te marama tuatahi ka whakanukuhia ake te moni kia rite ki te moni e utua ana ki nga hoia o te *Expeditionary Force*; ara kia 5s. i te ra mo te paraiwete. Ka tangohia i roto i tenei moni nga moni e whakaritea e te hoia kia utua ki tetahi atu tangata.

Ina eke ki runga ki te kaupuke hari i nga hoia ki te whawhai, e 2s. tonu te moni mo te ra e whakaputaina, ko te toenga, ara te 3s. i te ra, mehemea kaore ano i whakaritea e te hoia kia utua ki tetahi atu, ka puritia tahihoa e whakaputa ki taua hoia, ara kia tiaatingia ra ano ia, kia hoki mai ra ano ranei ki Niu Tireni; ki te mate te hoia ka whakaputaina taua moni ki tona uri tata i runga i ta te ture.

(10.) *Kereeme a nga Whanaunga tata mo tetahi Oranga.*

Ina tae ia hoia ki te puni (*camp*) me haina ia i tetahi pukapuka whakamana i te Tari mo te Whawhai ki te tango i tetahi taha o tana moni kua whakatoca ra, i te hawhe ranei o tana moni, hei oranga, ina tonoa, mo ona whanaunga tata e noho kore oranga ana. "Whamere" tona tikanga ko te wahine, ko nga matua, ko nga tamariki ranei a taua hoia, ko tetahi tangata ranei i whakataua ki a ia, a muri atu ranei whakataua ai ki a ia, tetahi ota-oranga i raro i te Ture mo nga Tangata Rawakore, 1910.

TE TURE MO NGA MAHI MO TE KATO, 1908,
TEKIONA 18.

I RUNGA i te whakahaerenga o nga tikanga o te Ture kua huaina i runga nei, ko tetahi ropu kaporeihana e karangatia ana tona ingoa ko te Kaute Kaunihera o Haaki Pei tenei ka whakaatu e mea ana taua ropu ki te tango, hei wahi karinga kohatu, i nga whenua e whakaaturia nei i roto i te Kupu Apiti ki tenei, a ki te whakahaere i era atu mea e pa ana ki taua mahi; a mo runga i nga tikanga o taua mahi me tango aua whenua e taua Kaunihera i raro i nga tikanga o te Ture kua huaina i runga nei; a kua ruritia aua whenua a kua oti te mapi te hanga me te haina e James R. Morgan, o Nepia, Kai-ruri Whai-raihana, hei whakaatu i aua whenua, hui atu ki nga ingoa o nga tangata no ratou aua whenua me nga ingoa o nga tangata e noho ana i runga, ara nga mea o ratou kua mohiotia; a kua whakatakotoria te kape o taua mapi ki te tari o taua Kaute Kaunihera o Haaki Pei, kei Browning Tiriti, Nepia, hei tirohanga ma te katoa; a ko nga tangata katoa e pangia ana e tenei mahi, mehemea he take tika a ratou hei whakabe i taua mahi, i te tango-hanga ranei o aua whenua, me tuku-a-tuhituhi mai aua whakabe i roto i nga ra e wha tekau timata atu i te ra tuatahi i perehitia ai tenei panui, me tuku mai ki te Karaka o te Kaute Kaunihera o Haaki Pei, Nepia.

I tuhia ki Nepia i tenei te 27 o nga ra o Hurae, 1915.

Kupu Apiti.

TE nui o te whenua: E 3 ruuri 16 paati o tetahi piihi; 1 ruuri e 24.3 paati o tetahi piihi, ara, ko etahi wahi o Waiohiki Nama 1E Poraka.

A. H. FERGUSON,

580

Karaka o te Kaute Kaunihera o Haaki Pei.

I taia i runga i te Mana o te Kawanatanga o Niu Tireni, e HOANI MAKAE, Kai-ta a te Kawanatanga, Poneke.